

Прядко І. В.

старший викладач кафедри економічної теорії та міжнародної економіки

Чорноморського національного університету імені Петра Могили

Priadko I. V.

Senior Lecturer in the Department of Economic Theory and International Economics, Petro Mohyla Black Sea National University

ІННОВАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Анотація. У статті на прикладі Миколаївської області розглянуто такий складник організаційно-економічного механізму регулювання інноваційної діяльності, як інноваційне забезпечення регіону. Досліджено основні компоненти інноваційного забезпечення. Проаналізовано стан інноваційної інфраструктури Миколаївської області. Доведено низьку якість інституційного середовища. Проаналізовано стан фінансового забезпечення інноваційної діяльності та сформульовано висновок щодо інноваційного забезпечення Миколаївської області.

Ключові слова: інноваційне забезпечення, Миколаївський регіон, інфраструктура, інституційне середовище, фінансове забезпечення інноваційної діяльності.

Вступ та постановка проблеми. Розвиток регіональних інновацій зумовлює економічне піднесення регіону і держави. Кожна окрема територія має власну специфіку, яка проявляється в наявності ресурсів, кадрів, сприятливого інституційного середовища, розвиненості інноваційної інфраструктури та особливостях умов розвитку регіону. Наявність таких специфічних ознак зумовлює структуру організаційно-економічного механізму регулювання інноваційної діяльності, а їх стан дає змогу надати оцінку ефективності реалізації інноваційної регіональної політики та функціонування організаційно-економічного механізму регулювання інноваційної діяльності регіону.

Структуру механізму регулювання інноваційної діяльності можна подати у вигляді сукупності факторів, які сприяють розвитку інновацій у регіоні (див. рис. 1).

Направляючі фактори задають вектор, за яким відбувається реалізація інноваційної політики в регіоні. До таких факторів належить насамперед наявність стратегії інноваційного розвитку регіону, а також регіональні програми розвитку інновацій в регіоні.

До другої групи факторів належать складники, які дають змогу забезпечити реалізацію інноваційної політики в регіоні. Сюди належать: наявність ресурсів для ведення інноваційної діяльності та її фінансового забезпечення, розвиненість інституційного середовища в регіоні. Якщо без факторів першої групи функціонування механізму інноваційного розвитку є ймовірним, але малоефективним,

то відсутність або низька якість факторів другої групи унеможливує реалізацію політики розвитку інновацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями визначення сутності, структури та ефективності функціонування механізмів інноваційного розвитку займається доволі багато вітчизняних та закордонних учених: О.В. Берданова [1], Л.І. Федулова [2], Р.А. Фатхутдинов [3], І.І. Глушенко [4], Ю.А. Корчагін [5], А.Є. Никифоров [6], І.О. Іртищева [7]. Однак через багатогранність досліджуваного поняття та специфіку задіяних територій наповненість такого механізму регулювання інноваційної діяльності може змінюватися, що значно ускладнює можливість оцінити ефективність його функціонування.

Метою статті є дослідження стану інноваційного забезпечення Миколаївської області Причорноморського регіону України як важливого складника організаційно-економічного механізму регулювання інноваційної діяльності цього регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливе значення у процесі розвитку інновацій має інноваційна інфраструктура регіону, яка забезпечує створення загальних умов для ефективного управління інноваційним розвитком у регіоні. Протягом 2009–2013 років в Україні реалізовувалася державна цільова економічна програма «Створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2009–2013 роки» [8]. Згідно з цією програмою в Миколаївській області було розроблено систему заходів, які включали такі напрями діяльності:

- 1) розвиток інноваційної інфраструктури для підтримки малого інноваційного бізнесу;
- 2) створення на основі наявної системи науково-технічної та економічної інформації державної системи інформаційно-консультаційної підтримки інноваційної діяльності;
- 3) створення у вищих навчальних закладах цілісної системи інфраструктурного забезпечення інноваційної діяльності;
- 4) створення розгалуженої інноваційної інфраструктури за участю наукових установ;

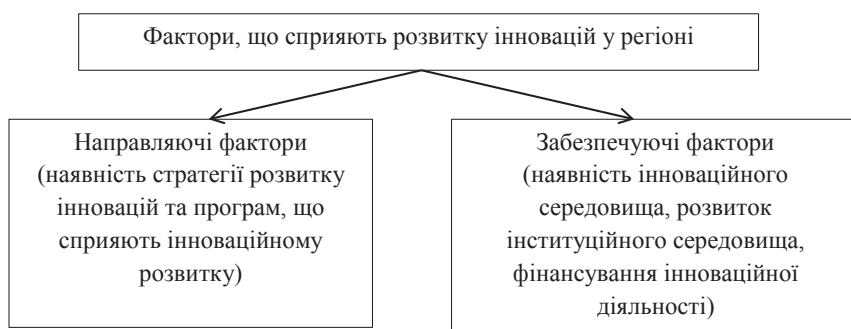

Рис. 1. Факторна структура організаційно-економічного механізму регулювання інноваційної діяльності в регіоні

5) створення системи забезпечення інноваційної діяльності у регіонах;

6) забезпечення системного навчання і підвищення кваліфікації працівників сфери інтелектуальної власності, трансферу технологій та інноваційної діяльності [8].

Слід зазначити, що виконання державної цільової економічної програми «Створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2009–2013 роки» не було задовільним, що пояснюється відсутністю фінансування з боку державного бюджету протягом усього періоду реалізації програми та недостатньою участю місцевих органів влади в фінансовому забезпеченні цієї програми. Станом на сьогодні схвалено Концепцію Державної цільової економічної програми розвитку інноваційної інфраструктури на 2017–2021 роки.

Результатом реалізації зазначеної вище програми, «Програми соціально-економічного розвитку Миколаївської області на 2017–2018 роки» та «Програми розвитку малого і середнього підприємництва у Миколаївській області на 2017–2018 роки», які певним чином дублюються в питанні створення інноваційної інфраструктури регіону, є наявність наступної інфраструктури підтримки розвитку інноваційної діяльності (див. табл. 1).

Аналіз таблиці 1 показує, що в інфраструктурі Миколаївського регіону переважають за чисельністю небанківські фінансово-кредитні установи та інформаційно-консультативні установи. Кількість інноваційних фондів далеко відстає від середнього рівня по Україні. Причому «Державна бюджетна установа «Миколаївський регіональний центр з інвестицій та розвитку» – єдина установа, діяльність якої мала регулюючий характер у галузі розвитку інновацій, – припинила свою діяльність. Діяльність інших установ (наприклад таких, як ТОВ «Миколаївський центр інновацій та інвестицій», Миколаївська обласна громадська організація «Центр інноваційного розвитку регіону», інноваційний концерн Чорноморського регіону «ТРАНСФЕРТ ЮНІОН», Миколаївській обласний благодійний інноваційний фонд підтримки науково-технічних досліджень та гуманітарних програм «ПЕРСПЕКТИВА») має стимулюючий характер.

Крім наведених у табл. 1 елементів інфраструктури, в інноваційну інфраструктуру Миколаївського регіону доцільно включити відділи, які працюють при вищих навчальних закладах міста Миколаєва: дорадчу службу та Науковий інститут інноваційних технологій і змісту аграрної освіти, корпорацію «Науковий парк «Агрсперспектива» при Миколаївському національному аграрному університеті, які надають консультації та займаються створенням інновацій в аграрному секторі; демонстраційний центр із пріоритетів науково-технічної та інноваційної діяльності при Чорноморському національному університеті імені Петра Могили; науково-навчальний центр проблем екології та енергозбереження, науково-до-

слідний центр кораблебудування та 9 науково-дослідних інститутів при Національному університеті кораблебудування ім. адмірала Макарова.

Суттєвим моментом підтримки розвитку інноваційної діяльності є наявність в інфраструктурі регіону венчурних компаній, які в економічно розвинених країнах світу виступають потужними інвесторами інноваційної діяльності фірм.

Миколаївський регіон характеризується дуже низьким рівнем розвитку венчурного бізнесу. Це підтверджується наявністю єдиної компанії з управління активами в цьому регіоні (ТОВ «КУА «Омега Стимул»). Для порівняння: в Харківському регіоні таким компаній 19 одиниць, в Херсонському – 2, в Одеському регіоні – 7 [10].

Таким чином, інноваційна інфраструктура Миколаївського регіону знаходиться на етапі свого зародження. Завдяки програмам, які реалізовувалися в цьому регіоні, було розпочато будівництво центрів наукового забезпечення інноваційної діяльності, які діють при вищих навчальних закладах міста. Функціонують інноваційні фонди, які більше стимулюють інноваційну діяльність, ніж регулюють її. Є висока пропозиція кредитних ресурсів з боку небанківських фінансово-кредитних установ. Але зазначених елементів недостатньо для повноцінного функціонування інноваційної інфраструктури регіону: незначна кількість інноваційних фондів та компаній порівняно з іншими регіонами України, нерозвиненість венчурного ринку та відірваність бізнесу та науки є запорокою низького рівня розвитку інновацій в Миколаївському регіоні.

Наступним фактором, який істотно впливає на розвиток підприємницької і, відповідно, інноваційної діяльності, є якість інституційного середовища. Інституційне середовище – це основні політичні, соціальні і правові норми, які є базою для виробництва, розподілу, обміну та споживання [11]. Отже, інституційне середовище включає в себе фактори, які сприяють ефективному функціонуванню організаційно-економічного механізму регулювання інноваційної діяльності: програми соціально-економічного розвитку регіону, інфраструктуру та фінансове забезпечення діяльності підприємств регіону.

Визначення якості інституційного середовища є доволі дискусійним питанням, яке досліджується багатьма науковцями, але і досі залишається не вирішеним остаточно.

Одним із показників якості інституційного середовища є кількість малих підприємств, оскільки малі підприємства є доволі чутливими до перешкод ведення бізнесу, котрих є доволі багато в нерозвиненому інституційному середовищі: недосконалість адміністративної системи, політики регіонів щодо розвитку приватного бізнесу та податкового навантаження [11].

Наступним показником, який дає можливість оцінити стан інституційного середовища, є кількість промислових підприємств, що освоювали інновації, які є новими для ринку. Обрання зазначеного коефіцієнта має своє обґрунтування.

Таблиця 1

Інфраструктура підтримки розвитку інноваційної діяльності станом на початок 2017 року в Миколаївській області

Установа	Кількість, одиниць	Установа	Кількість, одиниць
Бізнес-центри	13	Фонди підтримки підприємництва	2
Бізнес-інкубатори	2	Інвестиційні, інноваційні фонди та компанії	43
Технопарки	0	Асоціації	35
Лізингові центри	74	Інформаційно-консультативні установи	277
Небанківські фінансово-кредитні установи	173	Кількість громадських об'єднань суб'єктів підприємництва	15

Джерело: [9]

Таблиця 2

Класифікація трансакційних витрат та їх зміст у контексті інноваційної діяльності

Витрати	Зміст витрат	Зміст витрат під час здійснення інноваційної діяльності з освоєння продукції, що є новою для ринку
Витрати пошуку інформації	Пошук інформації про потенційного партнера та стан ринку	Пошук інформації на питання «Чи є аналог розробки на ринку», «Чи буде користуватися попитом майбутня розробка» та пошук виконавця запланованого проекту
Витрати на ведення переговорів	Витрати на ведення переговорів щодо умов обміну та вибір форми угоди	Витрати на переговори з науковим центром з приводу майбутньої розробки
Витрати виміру	Витрати на вимір якості товару або послуги, з приводу яких укладається угода	Витрати на подолання асиметричності інформації з приводу розробки між розробником та замовником
Витрати укладання контракту	Витрати на юридичне та позачинне оформлення угоди	Витрати на юристів під час складання контракту щодо розробки, подолання бюрократичних перепон під час оформлення угоди.
Витрати моніторингу та попередження опортунізму	Витрати на контроль за дотриманням умов угоди	Витрати на контроль за виконанням розробки
Витрати специфікації та захисту прав власності	Витрати від недосконалої специфікації прав власності	Витрати на уникнення витоку інформації щодо розробки. Витрати на доведення прав власності у разі витоку інформації. Збитки, пов'язані з порушенням специфікації прав власності
Витрати захисту від третіх осіб	Витрати від претензій третіх осіб на частину ефекту, що отриманий у результаті угоди	Витрати на захист прав власності під час копіювання іншими фірмами інноваційної продукції

Джерело: складено на основі [12]

Головним індикатором розвинутого інституційного середовища є спрямування до мінімуму витрат, пов'язаних з обміном та захистом правомочності (трансакційних витрат) у ньому [12]. Однією з класифікацій трансакційних витрат інституційного середовища є класифікація О. Уільямсона (див. табл. 2). Природно, що трансакційні витрати виникають під час реалізації будь-якої підприємницької діяльності. Але наведені трансакційні витрати суттєво збільшуються в процесі інноваційної діяльності через її специфіку. Інноваційна діяльність включає в себе створення нової продукції або використання вже створених інновацій у процесі діяльності фірми, причому генератором розвитку інноваційної сфери в регіонах України поки що є промисловість. Тому кількість промислових підприємств, що освоювали інноваційну продукцію, що є новою для ринку, обрана як показник, де трансакційні витрати досягають свого максимального значення. Таким чином, збільшення кількості таких підприємств буде говорити про розвиненість інституційного середовища регіону, а зменшення їх кількості вказуватиме на низьку якість такого середовища.

З огляду на вищезазначене, для дослідження якості інституційного середовища в Миколаївському регіоні доцільно проаналізувати динаміку кількості малих підприємств та динаміку промислових підприємств, які освоювали інноваційну продукцію, що є новою для ринку (див. табл. 3).

Аналіз даних таблиці 3 показує, що за зазначений період часу середня кількість малих підприємств зменшувалася щорічно на 6,75%, а кількість промислових підприємств, що освоювали інноваційну продукцію, яка є новою для ринку, знижувалася на 13,4% щорічно. Таким чином, інституційне середовище Миколаївського регіону, незважаючи на певні позитивні зрушення, все ще не сприяє поширенню новаторської діяльності. У таких умовах реалізація організаційно-економічного механізму регулювання інноваційної діяльності в регіоні не буде ефективною.

Таблиця 3

Динаміка кількості малих підприємств та кількості промислових підприємств, що освоювали продукцію, що є новою для ринку, в Миколаївській області

Показник	Роки		
	2014	2015	2016
Кількість малих підприємств	1019	985	886
Кількість промислових підприємств, що освоювали інноваційну продукцію, що є новою для ринку	4	2	3

Джерело: [13, 14]

Одним із найважливіших стимулів розвитку інновацій є фінансове забезпечення інноваційної діяльності, яке можна розглядати як основний рушій розвитку інноваційної сфери.

З метою аналізу ефективності організаційно-економічного механізму регулювання інноваційної діяльності проаналізуємо структуру та динаміку основних джерел забезпечення новаторської діяльності в Миколаївській області (див. табл. 4).

Таблиця 4

Структура джерел фінансового забезпечення наукової та науково-технічної діяльності в Миколаївському регіоні за період 2014–2016 рр., %

Показник	Роки		
	2014	2015	2016
Усього:	100,0	100,0	100,0
кошти місцевих бюджетів	0,0	0,0	0,021
власні кошти	91,5	97,0	79,8
вітчизняні інвестиції	0,5	0,0031	0,0
іноземні інвестиції	8,0	2,8	1,0
кредити	0,0	0,2	19,1

Джерело: розраховано за [14]

Як можна побачити з таблиці 4, таке джерело фінансового забезпечення інноваційної діяльності, як «власні кошти» суб'єктів господарювання, протягом зазначеного періоду залишається основним джерелом фінансування. Слід відмітити, що держава зовсім не фінансувала новаторську діяльність на Миколаївщині; у 2016 році місцевий бюджет намагався стимулювати розвиток інноваційної діяльності, але цей вклад є доволі незначним. Вітчизняні інвестори майже не інвестували в зазначений вид діяльності, частка іноземних інвестицій також скорочувалася.

Таким чином, протягом 2014–2016 років у Миколаївському регіоні була ситуація, коли інноваційна діяльність розвивалася сама по собі, фактично без підтримки державного та місцевого менеджменту. З одного боку, цей факт є природним явищем, оскільки самі суб'єкти господарювання передусім мають бути зацікавлені у інноваційній діяльності. З іншого боку, відсутність державної підтримки привела до того, що протягом вказаного періоду кількість промислових підприємств, що займалися інноваційною діяльністю, скоротилася на 68,7%. Якщо у 2014 році кількість таких підприємств у Миколаєві та в Одесі була однаковою, то у 2016 році Миколаїв відстає від Одеси на 47,5%.

Висновки. Проведений аналіз інноваційного забезпечення дав змогу дійти висновку, що в Миколаївському

регіоні нерозвинута інноваційна інфраструктура, неякісне інституційне середовище і відбувається недофінансування інноваційної діяльності. Недофінансування новаторської діяльності має наслідком зменшення кількості інноваційно активних підприємств, що приводить до поступового занепаду наукового сектору. Це знижує попит на дослідників, що сприяє старінню наукових кадрів. Недосконалість наукового сектору відображається на кількості підприємств, що розробляють інноваційну продукцію. Таке замкнене коло не тільки не забезпечує розвиток інновацій в регіоні, а сприяє регресу інноваційної сфери.

З огляду на вищезазначене можна дійти висновку, що організаційно-економічний механізм регулювання інноваційної діяльності Миколаївського регіону функціонує не ефективно. Це дає змогу говорити про те, що регіональні органи влади не мають чітких наукових уявлень про регіональне стратегічне управління інноваційною діяльністю, що призводить до негативних тенденцій в сфері розвитку інновацій та потребує суттєвого удосконалення всіх складників організаційно-економічного механізму регулювання інноваційної діяльності Миколаївського регіону.

Подальші дослідження мають бути присвячені аналізу такого складника, як «направляючі складники» організаційно-економічного механізму регулювання інноваційної діяльності регіону.

Список використаних джерел:

1. Берданова О.В. Інструменти регіонального розвитку в Україні. Київ: НАДУ, 2013. 286 с.
2. Федулова Л.І. Організаційні механізми формування результативної регіональної інноваційної системи. URL: http://old.niss.gov.ua/book/StrPryor/SpPrior_13/22.pdf (дата звернення 12.05.2018).
3. Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент. Санкт-Петербург: Питер, 2006. 448 с.
4. Глущенко И.И. Система стратегического управления инновационной деятельностью. Московская область: ООО НПЦ «Крылья», 2006. 356 с.
5. Корчагин Ю.А. Региональная финансовая политика и экономика. Ростов-на-Дону: Феникс, 2006. 284 с.
6. Никифоров А.С. Инновационная деятельность: теория і практика. Київ: КНЕУ, 2010. 420 с.
7. Тришчева І.О. Інноваційне оновлення агропродовольчої сфери Причорноморського регіону: проблеми теорії та практики. Миколаїв: Дизайн та поліграфія, 2010. 412 с.
8. Миколаївська міська рада. URL: <https://mkrada.gov.ua/documents/?c=6> (дата звернення 12.05.2018).
9. Миколаївська обласна рада. URL: <https://www.mk-oblrada.gov.ua/UserFiles/decree/15186083545a841fe26a9da.pdf> (дата звернення 12.05.2018).
10. Українська асоціація інвестиційного бізнесу. URL: <http://www.uaib.com.ua/companyandfunds/amc.html> (дата звернення 12.05.2018).
11. Міщенко Д.А. Організаційні та інституційні механізми державного регулювання розвитку аграрного сектору економіки України: оцінка, ефективність, методологічні основи. Донецьк: Юго-Восток, 2012. 456 с.
12. Садовська І., Биховець Ю. Теорія трансакційних витрат: генеза і сучасність. Економіст. 2012. № 4. С. 64.
13. Головне управління статистики в Миколаївській області. URL: <http://www.mk.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 12.05.2018).
14. Наукова та інноваційна діяльність України. Статистичний щорічник. Київ, 2017 р. 140 с.

ИННОВАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ НИКОЛАЕВСКОГО РЕГИОНА

Аннотация. В статье на примере Николаевской области рассмотрена такая составляющая организационно-экономического механизма регулирования инновационной деятельности, как инновационное обеспечение региона. Исследованы основные компоненты инновационного обеспечения. Проанализировано состояние инновационной инфраструктуры Николаевской области. Доказано низкое качество институциональной среды. Проанализировано состояние финансового обеспечения инновационной деятельности и сделан вывод о состоянии инновационного обеспечения Николаевской области.

Ключевые слова: инновационное обеспечение, Николаевский регион, инфраструктура, институциональная среда, финансовое обеспечение инновационной деятельности.

THE INNOVATIVE PROVISION OF MYKOLAYIV REGION

Summary. The following component of the organizational and economic mechanism of regulation of innovation activity as an innovative provision of the region is considered in the article on the example of the Mykolaiv region. The main components of innovation support are investigated. The state of the innovation infrastructure of Mykolaiv region is analyzed. The low quality of the institutional environment is proved. The state of financial support of innovation activity is analyzed and a conclusion on the innovation support of Mykolaiv region is made.

Key words: innovative provision, Mykolaiv region, infrastructure, institutional environment, financial support of innovation activity.